

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
İLAHİYAT FAKÜLTESİ

III. KUTLU DOĞUM
SEMPOZYUMU

(TEBLİĞLER)

20 NİSAN 2000
ISPARTA

S.D.Ü. İLAHİYAT FAKÜLTESİ YAYINLARI NO: 9

BİLİMSEL TOPLANTILAR YAYIN NO : 3

TERTİP HEYETİ

Başkan : Prof. Dr. İsmail YAKIT (Dekan)

Sekreter : Yrd. Doç. Dr. Kemal SÖZEN

Üyeler : Prof. Dr. Mustafa ÇETİN
" Prof. Dr. M. Orhan ÜNER
Doç. Dr. M. Saffet SARIKAYA

ISBN 975-7929-33-6

DİZGİ

Ayşe SERİM

KAPAK

S.D.Ü. Basın ve Halkla İlişkiler

BASKI

Ali ÇOLAK

Yayınlanan Tebliğlerin Sorumluluğu Yazarlarına Aittir.

Yayınlanan tebliğler kaynak gösterilmek şartıyla iktibas ve atıf şeklinde kullanılabilir

©SDÜ İlahiyat Fakültesi Isparta-2001

İSTEME ADRESİ

S.D.Ü. İlahiyat Fakültesi Merkez Kampüsü ISPARTA

Tel : (0.246) 237 10 61 Fax: (0.246) 237 10 58

HZ. PEYGAMBER'İN CANLILARA ŞEFKÂT VE MERHAMETİ

Doç.Dr. Murat SARICIK*

İslamiyet'in temel ilkelerinden biri canlılara merhamettir. Merhamet, zulmü, adaletsizliği, baskıyı, haklara tecavüzü engeller. Adaleti, rıfkla muameleyi, her canlıya acımayı gerektirir.¹ Bu konu günümüzde hayvan haklarını ve ekolojiyi de yakından ilgilendirmektedir.

Rasulullah'ın Canlılara Merhametle İlgili Önemli Mesajları

a) Bir Köpeğe Su Veren İnsanın Ve Kadının Bağışlanması

Resul-i Ekrem sallallahu aleyhi vesellem'in canlılara merhametle ilgili önemli mesajları vardır: Bunlardan birisi Ebu Hureyre'den bize gelen hadis-i şeriftir. Peygamberimiz sallallahu aleyhi ve sellem bu kutlu sözlerinde şöyle buyurdu:

"Bir kimse yolda yürürken iyice susadı. Derken bir kuyuya rastladı. Hemen ona inip su içti. Az sonra kuyudan çıktı. Birde baktı ki, (susuzluktan) dilini sarkıtıp soluyan bir köpek. Susuzluğundan otlar üzerindeki çiğleri yalıyor. Durumu gören adam kendi kendine şöyle dedi. 'Mutlaka bana ulaşan durumun benzeri, susuzluktan dolayı bu köpeğe de ulaşmıştır.' (Bu düşünceyle) kuyuya indi, ayakkabısını suyla doldurdu. Sonra onu ağzına tutup köpeği suladı. Allah da onun bu iyiliğini övgüye değer buldu ve kendisini affetti." ²

Bu konuda Rasulullah'ın başka benzer mesajları da vardır. Yine ilk ravisi Ebu Hureyre olan bir hadis-i şerif şöyledi

* Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi.

¹ Canlılar içine, insanlar, hayvanlar, ağaçlar ve bitkiler girmektedir. Biz hayvanlara merhamet konusu üzerinde durmak istiyoruz.

² el- Buhârî, Muğîre b. Berdizbeh, Sahihu'l-Buhârî, I-VIII, İstanbul, ty. VII, 77, K. Edeb. Bâb: 26; Mansûr 'Ali Nasif et-Tâc li Câmî 'ul-usûl, I-V, İstanbul, 1961, v, 18.

*“Mutlaka, Rasulallah sallallahu aleyhi vesellem şöyle buyurdu: ‘Bir adam susuzluktan çiğleri yalayan bir köpek gördü. Ayakkabısını eline aldı. Bununla ona doldurup doldurup (avuçla içirir gibi) su verdi, hatta onu suya kandırdı. Allah da onun bu iyiliğini övgüye değer buldu ve onu cennete soktu.”*³

Aynı konudan söz eden, bu iki beyanından biraz farklı bir başka açıklamalarında, Resul-i Ekrem sallallahu aleyhi vesellem şöyle buyurmaktadır:

*“Rasulallah sallallahu aleyhi vesellemeden: O şöyle buyurdu. Günahkar (yahut zinakâr) bir kadın⁴ affedildi. O, suyu yukarıya yakın ve duvarı örülmedik bir kuyu başında dilini sarkıtıp soluyan bir köpeğe rastlayıp kendi kendine şöyle dedi: ‘Neredeyse susuzluk onu öldürecek.’ Hemen ayakkabısını çıkardı. Onu başörtüsüne bağladı, kuyudan köpek için su çekti. Bu yaptığı ile bağışlandı.”*⁵

b) Hayvanları Sulama ve Beslemenin Sadaka Oluşu

Hiz. Peygamber (SAV) evcil hayvanlardan susuz bir köpeği sulamanın büyük bir iyilik olduğunu belirttiği gibi insanların ve hayvanların yemesine, içmesine sebep olmanın da bir sadaka olduğunu belirtmiştir.

Ensardan on yıl Hiz. Peygamberle beraber olan ve ondan hiç ayrılmayan Medineli Enes b. Malik’in bize anlattığına göre Resul-i Ekrem sallallahu aleyhi vesellem şöyle buyurur:

*“Bir Müslüman yoktur ki, bir ağaç diksin yahut bir ekin eksin, ondan kuşlar, insanlar ve canlılar yesin de bu sebeple kendisine bir sadaka olmasın.”*⁶

³ el-Buhârî, Age. I,51, K. Vudû ‘.Bab:33

⁴ Mümîse:Kendisini arzulayan her kişiye yumuşaklık gösteren, yüz veren kadındır. “Emmeset: Kadın zina etti, günah işledi” anlamına gelir.Bk. Heyet, el-Mu‘cemu’l-Vasît, İstanbul ty. S. 1058 (Vemese kelimesi)

⁵ el-Buhârî, Age. IV, 100; K. Bed ‘u’l-halk, Bab: 17

⁶ el-Buhârî, Age. III, 66. K. Hras ve’l-Muzâra‘ah, Bab: 1; Ali Mezâheri, Orta Çağda Müslümanların Yaşayışları, İstanbul, 1972. s.

Bu hadis-i şerifte görülüyor ki: ağaç dikmek yahut arpa, buğday gibi taneli bitkileri ekmek bir geçim kaynağı olduğu gibi, aynı zamanda bir ibadettir. Bir Müslüman ağaç dikip ekin ekmekle geçimini sağladığı gibi, canlılara merhametle ibadet de yapmış olmaktadır. Çünkü neticede yaptığı iş kendisi için bir “*sadaka*” dır. Sadaka ise insana sevap kazandıran, onun ahiretini ilgilendiren bir ibadettir.

Ahmet b. Hanbel’in Müsned’inden şöyle bir hadis-i şerif nakledilir:

*“Kim ağaç dikiminde bulunursa, onun için ağaçtan hasıl olan ürün miktarınca Allah sevap yazar.”*⁷

Bu konuda şu hadis-i şerifler de dikkat çekicidir:

*“Yedi şey vardır ki, kişi kabirde olsa bile, onlardan hasıl olan sevap devamlı surette kendisine ulaşır: Öğretilen ilim, halkın istifadesi için akıtılan su, dikilen ağaç, inşa edilen mecit, okunma üzere bağışlanan Kur’an ve iyi terbiye edilmiş evlat”*⁸

*“Her kim boş, kuru ve çorak bir yeri ihya edecek olursa, bu amelinden dolayı Allah tarafından mükafatlandırılır. İnsan ve hayvan ondan menfaatlendikçe orayı ihya edene sadaka yazılır.”*⁹

*“Bir kimse ağaç dikse, o ağaç meyve verdikçe sevabı ona yazılır.”*¹⁰

Rasulullah’ın (SAV) bu açıklamaları da, ekilen ekinlerin ve dikilen ağaçların ürünlerinden, insanların ve diğer canlıların faydalanmasının bu hayra vesile olanlara sadaka: malî ibâdet sayıldığını göstermektedir. Bir Müslüman bu tür işleri yapmakla canlılara merhamet etmiş ve sadaka vermiş olmaktadır. Çünkü canlıların ve insanların faydasına yönelik bir iş görmektedir. Açlığı

⁷ Bayrakdar, Mehmet, İslam ve Ekoloji, Ankara, 1997.s. 58 (Müsned 5/415’ten)

⁸ Bayrakdar, Age, s. 58 (Feyzu’l-Kadîr, 4/87’dan)

⁹ Bayrakdar, Age, s. 59 (Feyzu’l-Kadîr, 6/39’dan)

¹⁰ Bayrakdar, Age, s. 59 (Feyzu’l-Kadîr, 5/480’dan)

engellediği gibi canlılara yardımcı olmakta ve merhametin gereğini yapmaktadır.

c) Acımasızca Aç ve Susuz Bıraktığı Kedi Yüzünden Cehenneme Giren Kadın

Bir evcil hayvanın aç ve susuz bırakılması ile ilgili şu açıklama da önemlidir. Abdullah b. Ömer'den:

"Nebi sallallahu aleyhi ve sellemden: O şöyle buyurdu: Bağladığı bir kedi yüzünden bir kadın ateşe girdi. Çünkü hem ona yedirdi, hem de yerin haşerelerinden ¹¹ yemiş olur diye onu bırakıvermedi."¹² Ebu Hüreyre de bu hadisin bir benzerini rivayet eder.¹³

Abdullah b. Ömer'den gelen bir başka hadis-i şerifte Resul-i Ekrem (SAV) şöyle buyurmuştur:

"(Geçmiş milletlerden mümin) bir kadına, bir kedi konusunda (ahirette) azap edildi. O ölünceye kadar onu hapsedmişti de bu yüzünden cehenneme girmişti. Kendisi ona hem yiyecek, hem su vermedi. Çünkü onu hapsedmişti. Hem de onu yerin haşerelerinden yemiş olur diye bırakmadı."¹⁴

Bu iki hadis-i şerifte canlıları, evcil hayvanları, merhametsiz davranarak, aç ve susuz bırakarak öldürmenin, insan için ahirette azaba sebep olabileceği anlatılmaktadır. Rasul-i Ekrem canlılara merhametsizlikle ilgili ibretli olayları zaman zaman ashabına nakletmekte, onları canlılara merhamete ve cennete girmeye sebep olan iyiliklere çağırılmaktadır.

¹¹ Haşâş: Haşereler ve küçük kuşlar manasına gelir.

¹² el- Buhârî, Age, IV, 100. K. Bedu'l -halk, Bab: 16; Mustafa Muhammed Umâre, Cevâhiru'l- Buhârî, trc.Hasan Alioğlu, İstanbul, 1988, s,274, no:451

¹³ el-Buhârî, Age. IV, 100; en-Nevevî, Yahyâ b. Şeref, Riyâzüs- Sâlihîn, trc. Mehmed Emre, İstanbul, 1974 s.950. Bab. 280. no:1597.

¹⁴ en-Nevevi, Age. s. 950. no:1597 (Buhari ve Müslim)

2) Canlıları Hedef Dikmenin Yasaklanması

Rasul-i Ekrem (SAV) canlılara acımasız davranıp açlık ve susuzluktan öldürmenin kötülüğünü, şefkat ve merhametle bağdaşmadığını açıkladığı gibi, onların silaha hedef edilmesini de yasaklar.

a) Kuşların Hedef Dikilmesi Konusunda Abdullah b. Ömer'in Bir Hatırası

On üç on dört yaşlarında Medine'ye hicret eden Hz. Ömer'in oğlu Abdullah, canlılara şefkatle doğrudan ilgili bir olayı şöyle anlatır: Abdullah b. Ömer bir gün Kureyş delikanlılarından bir gruba rastlamıştı. Gençler bir canlı kuşu hedef dikmişler, ona ok atıyorlardı. Okları kuşa isabet etmeyenlerin her biri, kuş sahibine (belli miktar) bir para ödüyordu. (Abdullah b. Ömer'in (RA) onları izlediğinden haberleri yoktu.) Onlar Abdullah'ı görünce dağılıverdiler. Bu müşahedesi üzerine Abdullah b.Ömer:

"Bunu kim yaptı! Allah bunu yapana lanet etsin! (Onu rahmetinden uzak kılsın.) Mutlaka Allah Resulü kendisinde ruh olan canlıyı hedef edene lanet etti." Buyurdu.¹⁵

Hadis-i şeriften anlaşılan şu ki; birisi canlı bir kuşu yakalamış, para karşılığında, onu hedef dikerek gençlere atış yaptırıyordu. Kureyşli gençler canlı hedefe nişan alıp ok atıyorlardı. Cahiliye devrinde canlılar hedef edilebiliyordu. Hatta insanlar bile canlı hedef olarak dikilebiliyordu. Abdullah b. Ömer'in kendilerini gördüğünü sezenler, bu yasak ve lanetli davranışlarından dolayı kaçıştılar. Sonra Abdullah b. Ömer yanında birkaç kişi olduğu halde hedef dikilen kuşu kurtardı ve serbest bıraktı. O bir bakıma kuşu azat ediyor ve onu salıveriyordu. Bu sırada da: *"Kim bunu yapan? Allah bunu yapana lanet etsin."* diyerek tavrını ortaya koymuştu. Çünkü Resul-i Ekrem Sallallahu aleyhi vesellem de, ruh taşıyan canlıları hedef dikenleri lanetlemişti. Lanetleme bu işin yasaklandığına işaret ettiği gibi, bu merhametsiz işi yapanların Allah'ın merhametinden uzak kalacağını da göstermekteydi.

¹⁵ en-Nevevî, Age. s. 951. No: 1598

İslam öncesi dönemde canlılara merhametsizlik ve işkence yaygındı. Ailenin kararı ile doğumdan hemen sonra, veya altı yedi yaşlarında kız çocuklarını “*Namusumuza leke sürer*”¹⁶ yahut “*Besleyemeyiz*” düşüncesi ile öldürmek, hatta canlı canlı toprağa gömmek bunun bir örneğini teşkil eder.¹⁷ Hicretin 4. yılında Müslümanlardan Zeyd b. Desinne ve Hubeyb b. Adiy, Adel ve Kare Kabileleri tarafından esir alınıp Mekkeli müşriklere satılmışlardı. Onlar köleleştirdikleri bu iki kişiyi, önce hapsedip aç ve susuz bıraktılar. Sonra Tenim mevkiine götürüp orada diktikleri ağaç direklere bağladılar. Büyük bir kalabalık, önce bu canlı hedeflere ok atışı yaptılar. Sonra kendilerine yaklaşıp mızraklı yarak öldürdüler.¹⁸

Hz Peygamber (SAV) böyle bir toplum içinde -Mekke’de- elli yıldan fazla yaşamış birisi olarak ruh sahibi bütün canlılar ve insanlar için, acımasızlık yerine acımayı, zulüm, işkence ve merhametsizlik yerine, şefkat ve merhameti getiriyordu. Buhari K. Zebâih’de,¹⁹ hem Müsle’nin, hem öldürmek için bir hayvanı hapsedmenin ve bir yere bağlayıp hedef etmenin (masbûra ve mücesseme)²⁰ yersizliğini ve kötülüğünü açıklıyordu. Bu konuda Enes b. Malik’ten bize gelen bir hadis şöyledir. Enes b. Mâlikle Hişam b. Zeyd, bir gün üçüncü bir şahıs olan Hakem b. Eyyub’un üzerine

---

¹⁶ Sarıcık, (Cahiliye) s. 41

¹⁷ el-Buhârî, Age. III. 96 vd. (zulmün haramlığı); Age. VII, 75 K. Edeb. Bab: 25: (kendisiyle birlikte yemeye korktuğu için çocuğunu öldürmek) Sarıcık Murat, Batılı Kölelik Anlayışı Karşısında Osmanlıda Kölelik, Cariyelik ve Harem, Isparta, 1999 s. 302; Suruç, Salih Peygamberimizin Hayatı, I-II, İstanbul, 1982, II. 142-143; Sarıcık Murat, İnanç ve Zihniyet Olarak Cahiliye, Isparta, 1998 s. 41-42; Enâm 6/151; İsrâ 17/31

¹⁸ Suruç, Age. II. 142-143; Sarıcık, (Osmanlıda Kölelik Cârıyelik ve Harem) s. 302

¹⁹ el-Buhârî, Age. VI, 228. K. Zebâih, Bâb 25

²⁰ Mücesseme, kelime peltek “se” ile yazılır, öldürülmek üzere bir yere hapsedilen hayvana ve canlıya “masbûra” denildiği gibi, bir canlıyı bir yere sabitlemek, oradan ayrılamaz duruma getirmek de “cüsûm” la anlatılır. Mücesseme: Masbûra gibi, bir canlının ölünceye kadar bir yerde alkonulması ve hedef dikilip öldürülmesidir. Cahiliyede koyun keçi gibi hayvanlar da hedef tutulup okla veya taşlanarak öldürülürlerdi. Rasul-i Ekrem (SAV) canlıya işkence veren bu durumu yasaklamıştı. El-Mu’cemil-Vasît. S. 107

gelmişler, Enes b. Malik orada bıyığı yeni terleyen erkek çocukları (gilmân) veya gençleri (fütyân) bir tavuğu hedef dikip ona atış yaparlarken görmüştür.²¹ Bunun üzerine Enes (RA):

“Nebi sallallâhu aleyhi vesellem, hayvanların masbûra yapılmasını öldürmek için hedef dikilip bir yere tespit edilmesini yasakladı” buyurmuştur.

b) Bir Canlı Tavuğu Hedef Edenleri Sahabeler Görünce

Abdullah b. Ömer'den gelen benzer bir hadis-i şerife göre de, bir gün Abdullah b. Ömer Yahya b. Said üzerine geldiğinde, şu manzarayla karşılaştı: Yahya'nın oğullarından yeni yetişme bir çocuk, bir tavuğu hedef olarak bir yere bağlamış ve ona taşla atışlar yapmaktaydı. Bunun üzerine İbn-i Ömer (RA) tavuğa doğru gidip onu serbest bıraktı. Sonra adı geçen çocuk yanında olduğu halde babasına şöyle konuştu:

“Gençlerinizi, kuş türünden (iki ayaklı) hayvanları masbûradan: öldürmek için bir yere hedef dikmekten alıkoyun. Çünkü mutlaka ben, Nebi sallallahu aleyhi vesellemden duydum. O canlıların veya onların dışındakilerin (insanların) öldürülmek için masbura yapılmasını (bir yere bağlanıp hedef dikilmesini) nehyetti.” Buyurdu.²²

Bu konuda Sahabe-i Kirâm'dan Said b. Cübeyr de şöyle anlatır: *“Ben İbn-i Ömerle beraberken, o (ve yanındakiler) bir tavuğu hedef dikip ona atışlar yapan geçlere veya bir topluluğa uğradılar. Onlar (hedefe atış yaparken) İbn-i Ömer'i görünce tavuğun başından dağılıverdiler. O sırada İbn-i Ömer şöyle dedi: ‘Men fe‘ale hâzâ!: Bunu kim yaptı?’ Sonra da ekledi: Mutlaka Nebi sallallâhu aleyhi vesellem bu işi yapana lânet etti”* dedi²³

c) Müsle'nin Yasaklanması

Rasul-i Ekrem (SAV) İslam'ı tebliğ eden bir peygamber olarak “nühbe” ve “müsle” yi²⁴ de yasaklamıştır.²⁵ Bu iki şey de

²¹ “feraâ gilmânen ev fityânen, nasabû decâtin yermünehâ”

²² el-Buhârî, Age, VI, 228. K.Zebaih, Bâb :25

²³ el-Buhârî, Age, VI, 228. K.Zebaih, Bâb :25

²⁴ Nühbe: nun, he ve be harfleri ile yazılır. Müsle; mim, se ve lam ile yazılır.

²⁵ el-Buhârî, Age, VI, 228

canlılara şefkat ve merhametle bağdaşmaz. Nehb; Yağma ve garet edilen, zorla ganimet alınan şeydir, yahut bir canlıyı öldürmek için hedef dikmektir. Nühbe ise zorla koparılıp alınan şey demektir. ²⁶ Burada bir canlının organlarının diri diri koparılması söz konusudur.

Hz. Peygamber (SAV)Abdullah b. Yezid'den gelen bir hadis-i şerife göre: "*Nehâ 'anin-nühbeti ve'l-müsleti: Nühbeyi ve müsleyi yasakladı*" ²⁷ Nühbe, diri diri bir canlının organlarını koparmak, ondan parça almaktır. Müsle ise; öldürülen bir canlının burun, kulak, dudak ve diğer organlarını kesmektir. ²⁸ Rasul-i Ekrem (SAV) hem diri iken, hem ölü iken organların kesilmesini yasaklamıştır. Yasaklama tahrir: haram kılma demektir. Bu insanın dışındaki canlılarda böyle olduğu gibi, öldüren insanlar konusunda da böyledir. Cahiliye döneminde müsle ve benzeri uygulamalar vardır. ²⁹

Cahiliye insanları özellikle kabileler arası savaşlarda, öldürdükleri düşmanlarına müsle yapıyorlardı. Uhud savaşında Hz. Hamza da müsle yapılanlardan biriydi. ³⁰ Onun cesedine müsle yapılmış, karnı yarılıp kulakları ve burnu kesilmişti. ³¹

Sahabeden İmran b. Husayn Rasululah'ın bu konudaki tavrını şöyle anlatır:

"Nebi sallallahu aleyhi vesellem bizi sadakaya (zekata ve nafîle infakına) teşvik etti, müsleden de nehyetti." ³²

Cabir b. Abdullah hicretin üçüncü yılında olan Uhud gazası ile ilgili olarak babası Abdullah b. Amr'ın şehit edilmesinden sonraki durumundan şöyle söz eder.

²⁶ el-Mu'cemil- Vasît s. 957

²⁷ el-Buhârî, Age, VI ,228. K.Zebâih,Bâb :25; Mansûr Ali Nasîf Age. IV, 374.

²⁸ Mansûr Ali Nasîf Age. IV, 374.

²⁹ Cebb adeti bunlardan biriydi.

³⁰ İbn-i Hişâm, Abdulmelik b. Hişâm, Sîretün-Nebî, I-IV, Beyrut, 1981, III, 15, 44,75; el-Buhârî Age. V, 36 vd. K Cihad, Bâb, 23, Hz. Hamzanın katli konusu

³¹ İbn-i Hişâm, III, 47

³² Mansûr Ali Nasîf IV, 374.(Ebû Davud ve Neseî'den) K Cihad, "*Müsle haramdır*" konusu; el-Buhârî, Age, V, 37 Hamzanın katli konusu

“Babam müsle yapılmış halde Peygamber sallallahu aleyhi veselleme getirilip önüne konuldu. Ben de yüzündeki örtüyü açmak için (cesede doğru) gittim. Fakat beni (Müslümanlardan bir topluluk engelledi. Bunun üzerine Nebi sallallâhu aleyhi vesellem şöyle buyurdu. Melekler onu (Abdullah’ı) kanatları ile gölgelemeye devam ediyorlar.”³³

Bu açıklamadan, Uhud Savaş’ında Câbir b. Abdullah’ın babası Abdullah b. Amr’a ³⁴ da müsle yapıldığını öğrenmekteyiz. Kendisine müsle yapılan Abdullah’ın cesedine, oğlunun dayanamayacağı düşünerek, bazı Müslümanlar, babasının yüzünü görmesini engellemişlerdi. Abdullah b. Amr, yine Seleme oğullarından olan Amr b. Câmûh’la aynı kabre defnedilmişti.³⁵

3) Akr, Muâkara, Cebb ve Beliyye’nin Kaldırılışı

a) Akr’ın Yasaklanması

Akr kelime anlamı olarak; bir şeyin dibi ve kökü manasına gelir. Havuzun dibine “akr” denir. “Akartu’n-nahle: Hurmayı kökünden kestim.” demektir. “Akartu’l-Ba’îra: Deveyi akrettim (sinirledim) veya kestim” demektir. Kısır erkeğe veya kadına “âkır” denilmesi, nesillerini kesmelerinden dolayıdır. Sarhoşluk veren şarap da aklı kestiği tasavvur edildiğinden “âkır” diye anılır.³⁶

Cahiliye döneminde ölü kabre konulduktan sonra kabrin yanında bir sığır yahut koyun kesilirdi.³⁷ Ölen kimse cömertse kabri başında bir deve akredilirdi. Akr, develerin arka ayaklarının, ön ayaklardaki diz kapağı görevini yapan sinirlerinin kesilmesiydi.³⁸ Enes b. Malik’ten gelen Müsned ve Ebû Davud Sunen’inde geçen bir hadis-i şerifte Rasul-i Ekrem (SAV):

³³ en-Nevevî, Age. s.782. K. Cihad, no: 1317 (Buhari ve Müslim’den)

³⁴ İbn’i Hişâm, Age. s.80

³⁵ İbn’i Hişâm, Age. s.80

³⁶ Râgıb el- İsfahânî, el- Mufredât, Mısır ty, s.241

³⁷ es-Sa’ânî, Sübülüs- Selam, Beyrut, 1960, I-IV, II,118

³⁸ Âlûsî, Age. III, 30

“Lâ ‘akra fi’l-İslâm: İslam’da akr yoktur.”³⁹ Buyurmuş ve akrı yasaklamıştır. İslam öncesi akr yapanlar: “Biz onu (ölüyü) yaptığına karşılık ödüllendiriyoruz, çünkü o yaşarken deve akreder ve bunu misafirlere yedirirdi. Biz de kabri yanında akr yapıyoruz. (Deveyi boğazlıyor yahut arka ayaklarının sinirlerini kesiyoruz.) Böylece, ondan yırtıcı hayvanlar ve kuşlar yesin, O öldükten sonra da, yaşarken yedirdiği gibi yedirmiş olsun.”⁴⁰ derlerdi. Burada niçin akr yaptıklarını açıklamış oluyorlardı. Kabri başında akr yapılan kimse öldükten sonra da cömertlik yapmış oluyor, yaşarken evinde misafirlere (yolculara) yedirip içirdiği gibi, öldükten sonra da kabrinde yırtıcı hayvanlara ve kuşlara yedirmiş oluyordu.

Bir görüşe göre kabri başında akr yapılmayan kişi, bineksiz ve yaya olarak haşredilecekti.⁴¹ Bu görüş, öldükten sonra dirilmeye inanan cahiliye insanlarını ilgilendiriyordu.

Hz. Rasulullah’ın (SAV) kabir başında akrı yasaklamasını birkaç cihetle açıklamak mümkündür:

Evvela akr, ilahlara kurban sunmak gibi ölen için bir hayvanı kesmek veya arka bacaklarını sinirlemektir. Allah için kurban değildir. İsaf, Naile, Sa’d ve diğer putlara kurban kesmeyi hatırlatır.

Saniyen: Akredilerek, arka bacaklarının sinirleri kesilen deve kabir başında öylece bırakılmakta, vahşi hayvanların ve kuşların onu yemesi için akredilmektedir. Akredilen hayvan orada yıkılıp kalacak, kabir başından ayrılmak istese de ayrılamayacaktır. Bu haliyle, bir cihette ölmek için hedef dikilen hayvanları hatırlatır. “Musâbara” da insanlar işkenceyle canlıyı öldürükten, burada, vahşi hayvanlar ve kuşlar yaralı hayvanın ölümüne sebep olacaklardır. Canlıları hedef dikerek öldürmek yasak ise, akr da yasak olmalıdır.

Sâlisin: Akr âdetinde, insanlara etiyle, sütüyle, yük taşıması ile hizmet etmek için yaratılan deveye büyük bir merhametsizlik sergilenmektedir. Arka bacakları kılıçla sinirlenen deve, vücudunu

---

³⁹ es-San’ânî, Age, II, 118

⁴⁰ es-San’ânî, Age, II, 118

⁴¹ es-San’ânî, Age, II, 118

taşıyamayarak yıkılacak, çırpınacak, ayağa kalkmaya çabalayacak ve böylece çok acı çekecektir. Bu hal imana, İslam'a ve İslam'ın getirdiği canlılara şefkat prensibine uymamaktadır. Akr canlıya açık bir işkencedir. İslam'ın getirdiği hayvan haklarına da terstir. İslam, keserken bile onlara acı çektirmeyi yasaklar.

Râbian: İslam cebbi, muâkarayı, beliyeyi ve hedef dikerek canlıları yaralayıp öldürmeyi merhametsizlik, acımasızlık olarak değerlendirdiği ve yasakladığı gibi, akrı da yasaklamıştır.

Muâkara: Deve Sinirleyerek Cömertlik Yarışı Yapmak Yasaklanıyor

Muâkara: Cömertliğini göstermek ve cömertlik yarışı için bir hayvanın cahiliyede âdet olduğu şekilde kesilmesidir. Cahiliye'de cömertlik yarışı yapan iki kişi, bu yarışta arka arkaya bir sürü deveyi akr etmeye başladılar. Kim daha çok deve akredirse o daha çok cömert kabul edilirdi. Akr eldeki kılıçla, develerin arka ayaklarının, ön ayaklardaki diz kapağı görevini yapan sinirlerinin kesilmesiydi.⁴² Bu yarış karşılıklı iki kişi yaptığı için, için buna “muâkara” deniliyordu. Elbette bu deve sinirleme âdeti, vahşi, kesilen hayvana acı veren, iman, İslamiyet ve merhametle bağdaşmayan acımasız bir gelenektir.

Cahiliye devri muallaka şairlerinden Tarafe kabilesinin cömertliği ile övünmek için muâkara'dan da söz eder. Arkadaşlarına nasıl yedirip içirdiğini de şöyle anlatır:

“Uyuyan develerin üzerine elimde yalın kılıç gidişim, onların önlerinde bulunan nicelerini korkuyla yerlerinden kaldırmıştır.”⁴³

“(Arkadaşlarıma yedirmek için, develeri ıhdıkları yerden ayaklandırıncaya,) yaşlılıktan dolayı zayıflamış ve derisi kurumuş olan ihtiyarın (babam Abd'in) en kıymetli mallarından etli ve büyük memeli bir dişi deve elime geçti.”

⁴² Âlûsî, Muhammed Şükri, Bülûğu'l Ereb fi Ma'rifeti Ahvâli'l- 'Arab, I-III, Beyrut, ty. III,30

⁴³ Mu'allakât, (Tarafe, Muallaka), s.19,70

“(Akrettiğim bu devenin) incik ve diz kemikleri devrilince; ‘yaptığın işi gördün mü?’ diye acındı. Yanındakilere dönerek: ‘Bize karşı gelen, haddini aşan bu sarhoşa ne yapmalı, ne dersiniz?’ dedi. (Sonra yine) ‘Bırakın onu’. (Evladım ve vârisim olduğuna göre) zaten bu devenin faydası ona aittir. Siz başka develeri koruyun’ dedi.”⁴⁴

Tarafe bir gün, sarhoş halde geceleyin arkadaşları ile cömertlik yarışına girmiş, yalın kılıç deve ağılına girip kılıçla onları dürterek, muâkara yapmak için en güzel, doğumu yakın, memeleri sütle dolu bir dişi deveyi bulmuş ve akretmiştir. Yani devenin arka bacaklarının sinirlerini cömertliğini göstermek için kesmiştir. Devenin “incik ve diz kemikleri devrilince” babası duruma karşı çıktıysa da, sonradan olayı onaylamıştır.

*Tarafe'nin arkadaşları bir şey kesemediği halde, o cömertliğini göstermek için akr yapabilmiştir. Burada iki taraftan birinin diğer tarafa nisbet olsun için muakara yaptığı görülür. Hatta hamile devenin karnından çıkarılan yavru da câriyeler tarafından ateşte kızartılarak arkadaşlarına ikram edilmiştir.*⁴⁵

Kaynaklar, Hz. Ali döneminde, hicretin otuz beşli yıllarından sonra Kûfe’de bir muâkaranın yaşandığını da haber verirler. İbn-i Kesîr’in belirttiğine göre, beni Rebah’dan İbn-i Vâil denilen bir kimse ile, meşhur şair Farazdak’ın babası Kûfe dışında bir muâkara: cömertlik yarışı yaptılar. Her iki taraf da develeri suya gelince, yüzer deve akredeceklerine (sindirileceklerine) söz verdiler. Develer suya gelince her iki kişi de ellerindeki kılıçlarla cömertlik (muâkara) yarışına başladılar. Muâkarayı duyan Kûfeliler ise eşekleri ve katırlarına binerek olay yerine gelmişlerdi. O sırada Halife olan Hz. Ali de Başşehir Kûfe’deydi. O da Rasulullah’dan kalma beyaz katıra binerek muâkara sahasına geldi. “*Mu’âkaratu’l-A’râb: bedevilerin*

⁴⁴ Age. s. 19, 71. (93-95. beyitler)

⁴⁵ Cahiliyede yeni doğan deve yavrusu putlar için kesilip yendiği gibi, cömertlik yarışı için sınırlanan deveden çıkarılan yavru da yenilebiliyordu. İslam’dan sonra da bu konuda hüküm ortaya konmuştur. Hayvan içinden çıkan yavrunun yaratılışı tamam ve canlı olarak kesilebilirse, Hanefilere göre yenir. Diğer mezheplere göre kesilmeksizin yenilir. Bk. M. Ali Nasîf Age. III, 105

Muâkarası” da denilen cömertlik yarışını görünce, beyaz katırı üstünde, orada toplananları şöyle uyarmıştı:

“Yâ eyyuhe’n-Nâs! Lâ te’külü min lühûmihâ, fe innehâ ühille bihâ li ğayrillah: Ey insanlar! Develerin etlerinden yemeyiniz. Hiç şüphesiz onlar Allah’tan başkası için (cömertlik yarışı niyetiyle) kesilmişlerdir.” ⁴⁶

Hız. Ali’nin sözlerine bakılırsa, muâkara yerine gelenler, develerin etlerinden almak ve yemek için buradaydılar. Hız. Ali bu durumu bildiği için onları uyarıyordu. Hem Kûfeliler muâkaranın hükmünü iyi bilmiyorlardı. Hem muâkara haramdı, ve onun putlar, ensâb ve şirk için kesilenlerden farkı yoktu. Çünkü muâkara Allah adına ve Allah için değil, cömertlik yarışı ve şan için yapılıyordu.

Ayrıca develeri arka ayaklarını sinirleyerek yere çöktirmek, büyük bir merhametsizlikti. Oysa Rasulullah, canlılara şefkati ve merhameti emrediyordu. Özellikle develeri konu alan bir şerefli sözlerinde şöyle buyurmuştu:

“Allah bu dilsizler (develer) hakkında hayırlı olmanızı tavsiye etmektedir. Onlara güçleri ölçüsünde yük vurunuz.” ⁴⁷

İbn-i Abbas’ın anlattığına göre, Peygamberimiz hayvanlar arasında tahriş (aldatma) yapmaktan da nehyetmiştir. Bazılarına göre *“tahriş de bir azap”* sayılır. Hayvanı acı çektirerek öldürmek şöyle dursun, bazı İslam bilginlerine göre, *“İncitecek şekilde dövmek suretiyle eziyet etmek de kebairdendir”* ⁴⁸ *“İster köle, ister hayvanlar için olsun, eziyet, işkence yine kebâirden (büyük günahlardan) dir.”* ⁴⁹

Öyleyse hayvanlara şefkat cihetiyle de muâkara uygun değildir. İbn-i Abbas (ülm. H. 68) “Nehâ Rasulullah sallallahu ‘aleyhi

⁴⁶ Âlûsi, Age. III, 30

⁴⁷ Bayrakdar, Age. s. 60 (Metâlibu’l-Âliye 2/156’dan)

⁴⁸ İbn-i Hacer, el-Heytemî, ez-Zevâcir’an iktirafî’l-Kebâir, (İslam’da helaller ve haramlar)I-II, İstanbul, 1986, I, 258

⁴⁹ İbn-i Hacer, Age. I,259

veselleme 'an mu'âkaratül- A'râb: Rasululah sallallahu aleyhi vesellem,bedevilerin (cahiliye) muâkarasını nehyetti.”⁵⁰ buyurdu.

Yine Ebû Davud'un sunnen'inde belirttiğine göre: İnce Rasulallah sallallahu aleyhi veselleme nehâ 'an ta'âmi'l-Mütebâriyeyni en yû'kele: mutlaka Rasulallah sallallahu aleyhi vesellem (cömertlik için) yarışan (ve muâkara yapan) iki kişinin yemeğinden nehyetti.”⁵¹

Çünkü İslam'da bütün işler ve ameller Allah rızası için yapılır. Oysa burada yapılan iş “mufahara” ve başkasına karşı övünme maksadı ile yapılmaktadır. Bu da ihlâsa ve tevhide zıttır. Rasulallah(SAV): “Allah, Allah'tan başkası için kesene lanet etti.” buyurmuştur.⁵² Kur'an-ı Kerim'de Hz. Salih'in devesinin akrından da söz edilir.⁵³

Canlılar İşkence Sayılan Cebbin Yasaklanması

Cebb: Canlı hayvandan kesip yeme adeti de Rasulallah tarafından yasaklanmıştır. Hayvanlara merhametle ve canlılara şefkatle bağdaşmayan cebb âdeti ve uygulaması özellikle İslam öncesi dönemde Medine'de yaygındı. Deve ve koyunlara uygulanıyordu. Cebb âdeti şöyleydi:

İhtiyaç duyulunca bir Medineli, erkek dişi farkı gözetmeksizin canlı halde develerin senâm denilen hörgücünü yarıyor, içindeki yağdan bir parça kesip alıyordu. Bu yağ yeme içmede

⁵⁰ İbn-i Kesîr Ebu'l-Fidâ, İsmail b. Dımâr, Tefsîru'l- Kurâni'l-'Azîm, I-IV, İstanbul, 1987, II,8; es-San'âni, Age. IV, 92 (kurban konusu) ;Ateş Ali Osman, Cahiliye ve Ehl-i Kitâb, Örf ve Âdetleri, İstanbul, 1996 s. 215; Mâide 5/3; Ebu Davud, Age. III, 550-551

⁵¹ İbn-i Kesîr Age. II, 8

⁵² Mansûr Ali Nasîf. Age. III, 109; Ebû Dâvud, Süleyman b. Eşas, Sunen, I-V, Suriye, 1969. III, 264.

⁵³ Bk. Arâf 7/77; İbn-i Kesîr Age. II, 227 (Ayetin tefsiri için bk. Hûd 11/65; Şu'ara 26/157; Kamer 54/29; Muhammed Ali es-Sâbûnî, Saffetü't-Tefasir, I-III, Beyrut, 1986, II, 391 (Şuara suresi'nin akarla ilgili ayeti için bk.); Muhammed Fuâd Abdülbâki, el-Mu'cemu'l-Müfehres, İstanbul, 1982, s. 468. (Akarla ilgili ayetler için bk.)

kullanılıyordu. Aynı uygulama koyunlar için de yapılıyordu. Koyunların yağ deposu olan kuyruk derileri yarılıp, yağ kesilip alınıyordu. ⁵⁴ Hz. Peygamber Medine'ye hicret ettiğinde bu acımasız âdet hala yaşıyordu.

O günleri yaşayan Ebu Vakid (RA) konuyu bize şöyle anlatır:

“Medineliler, develerin hörgüçlerini cebbedip, koyunların kuyruğunu keserken, Rasulullah sallallahu aleyhi vesellem Medine'ye geldi ve şöyle buyurdu: 'Mâ kuti 'a mine'l-Behîmeti ve hiye hayyetun, fehiye meytetun: hayvanlardan sağken kesilen meytedir. (Meyte hükmündedir.)' ” ⁵⁵

Rasulullah (SAV) böylece bu acımasız âdeti yasaklıyordu. Cebb âdetinde iki nokta dikkat çekmektedir:

Birincisi: Bu uygulama canlı hayvana büyük bir işkence ve eziyetti. Çünkü hayvan yaşarken onun derisi yarıyor, yağından bir parça kesilip alınıyordu. Bu durum canlının bir organını kesmek gibiydi. Deve ve koyun da birer canlıydı. Bu sebeple acı çekiyorlardı. Üstelik o günün şartlarında uzun sürecek acının dindirilmesinin de bir yolu yoktu. Oysa İslamiyet'te hayvanlara merhamet esastı. Rasul-i Ekrem (SAV) keserken bile onları incitmemeyi, onlara acı vermemeyi emrediyordu: Canlıya acı vermemesi bakımından bıçağın iyi bilenmesi gerekiyordu. Rasulullah konuyla ilgili olarak: *“Mutlaka Allah her şeye karşı ihsanla muameleyi emretti. İzâ kateltüm fe ahsinü'l-katelete: O halde (birini ve bir şeyi) öldürdüğünüz zaman ona (işkence ve eziyet etmeden) uygun şekilde öldürün. Ve izâ zebahtum fe ahsinüz-zebhate: kestiğiniz zaman uygun şekilde (İhsanın gereğine uyararak) kesin. Sizden biriniz (hayvan boğazlayacağı zaman) bıçağını bilesin. Fel yürih zebîhatehû: Böylece kestiği hayvana rahatlık versin (acısını hafifletsin).”* ⁵⁶ buyurmuştu. Ayrıca Rasul-u Ekrem hayvanların diş ve tırnakla kesilmesini ve öldürülmesini de yasaklamıştı. ⁵⁷ Hem

⁵⁴ Mansûr Ali Nasîf. Age. III, 96 (Nusublar üzerine kesilenler konusu)

⁵⁵ Age. III, 96

⁵⁶ Ebû Davud Age. VII. 306. no.4383. (K. Daha'ya)

⁵⁷ Ebû Davud Age. VII. 305. no.4381. (K. Daha'ya)

Rasulullah kesilecek hayvanın iple bağlanıp sürüklenmesini de hoş karşılamamıştı. Bu da hayvana bir işkenceydi. Küçük baş hayvanlar, kesimin kolaylığı ve uygunluğu açısından çene altından, göğse yakın yerden kesilmeliydi.

Rasul-u Ekrem, alemlere rahmet oluşunun bir gereği olarak, daha o zamanlar, hayvan haklarının, hayvanları koruma ve çevreciliğin esaslarını ortaya koymuştu. Yük hayvanlarını gereğinden fazla yormamak,⁵⁸ hayvanların yiyecek ve içeceklerini vaktinde vermek,⁵⁹ Onlara yumuşak muamele etmek, her cinsi yaratıldığı iş için kullanmak Hz. Peygamberin tavsiyeleri arasındaydı.⁶⁰ Hatta yabani hayvanların hayatlarını "kötüye doğru etkileyecek durumlardan kaçınmak gerekiyordu.

İkincisi: Diri iken hayvandan kesilip alınan yağ veya et parçası meyte (ölü hayvan eti) hükmündeydi. Diri hayvandan etin veya yağın kesilmesi ile temizlik (hayvanı kesmekle elde edilen tezkiye) gerçekleşmiyordu. Bu noktadan meyte yani leş olan et haramdı. Mâide suresinde de⁶¹ bu durum açıklanmıştır.

Cahiliye Belyyesinin Kaldırılması

Rahmeten li'l-Alemin olan Rasulullah'ın (SAV) hayvanlara merhametle ilgili bir başka yeniliği de "*belyye*" uygulamasına son vermesidir. İslam öncesi Hicaz'ında ölü, kabrine konup üzeri örtüldükten sonra, binek devesi kabrin yanına getirilirdi. Devenin başı

⁵⁸ Bayraktar Age. s. 60 "...Onlara (develere) güçleri ölçüsünde yük vurun" hadisi; Hasan İbrahim Hasan, Siyasi, Dini, Kültürel ve Sosyal İslam Tarihi, I-VII, trc. İsmail Yiğit- Sadrettin Gümüüş, İstanbul, 1985, II, 200. Hisbe konusu ve "Hz. Ömer'in Bir deve sahibini dövdüğü ve döverken de: 'Devene gücünden fazla yük yüklemişsin' dediği görülmüştür."

⁵⁹ Sarıcık, (Osmanlıda Kölelik, Cariyelik ve Harem) s. 318 "İslam hukukçuları ehli hayvanlara diyâneten bir vazife olduğunu belirtirler. Bilmen, Ömer Nasuhî, Hukûk-ı İslamiye ve Istıfâhat-ı Fıkhiyye Kâmusu, I-VII, İstanbul, 1985. II.514. 269. Fıkra.

⁶⁰ Ansiklopedik Büyük İslam İlmihali, s. 204 (hayvan hakları); Jean Thevenot, 1655-1656'da Türkiye, trc. Nuray Yıldız, İstanbul, 1478, s. 126 vd.

⁶¹ Mâide 5/3: "Leş, kan, domuz eti ve Allah'tan başkası adına kesilenlerin haramlığı

hamudu altına konan keçeye sarılırdı. Arkasından boynu ya iki ön ayakları arasına aşağı doğru kıvrılarak kuyruğuna bağlanır, ya baş yukarı doğru kasılacak şekilde bağlanırdı. Yahut devenin başı sağ veya sol yana kıvrılarak kuyruğuna bağlanırdı. ⁶² Ayrıca deve yerinden ayrılmaması için kabir başına bağlanırdı.

Kabir başına bağlanan ve orada aç susuz ölüme terk edilen dişi deveye “*beliyye*” deniyordu. Beliyye eskimek ve yıpranmak manasına gelen “*bela*” fiilindedir. Deve de açlık ve susuzluk gibi bir bela ile karşı karşıyadır, yakında bu musibetle vücudu yıpranıp açlıktan ve susuzluktan ölecektir. ⁶³ Bu çok merhametsiz ve bir canlıyı aç ve susuzlukla öldüren, kurda, kuşa yem eden gayr-ı insani davranış, İslam’la birlikte yasaklanmıştır.

Cahiliye insanları “*sahibi (mahşerde onun üzerinde haşredilerek, kabrinden kıyamette çıktığı zaman o bineğine binmesi) için böyle yapıyoruz.*” ⁶⁴ “*Eğer bu yapılmazsa kıyamet gününde yaya olarak haşredilir.*” Diye beliyyeyi açıklarlardı. ⁶⁵ Beliyye uygulamasından söz eden cahiliye şairleri de konuya açıklık getirirler. Şair Lebid, muallakasının bir beytinde şöyle der:

“*Te’vî ile’l-Atnâbi küllü reziyyetin.*”

Misle’l-Beliyyeti, kâlisun ehdâmuhâ”

“(Zayıflık ve yorgunluktan, artık onunla yola devam edilemeyeceği için) yollarda bırakılan develer gibi, yetimler ve dullar, benim çadırımın iplerine sığınurlar ki; açlık ve susuzluktan ölmesi için, yüzü bir bezle örtülüp, ölen sahibinin kabri üzerine bağlanan dişi deve gibi, bunların bir iş yapmağa güçleri yoktur. Hem yoksulluktan sırtlarındaki elbiseleri kısıdır.” ⁶⁶ Konu hakkında başka mısralar ve beyitler bulmak da mümkündür. ⁶⁷

⁶² et-Tebrizî Şerhul-Kasâidil. ‘Aşar s. 296; Mu’allakât (Haris, Muallaka) s. 192

⁶³ Firûzâbadi, el-Kâmûsu’l-Muhîf, Beyrut, 1996. s. 1632

⁶⁴ Firûzâbadi, Age. s. 1632

⁶⁵ Ebu Ca’fer, Muhammet b. Habîb, el-Muhabbar, Beyrut, ty. s. 323

⁶⁶ Mu’allakât (Lebid, Muallaka) s.36,123; et- Tebrîzi, Age. s.203 (hedm elbise, kâlis, yüksek yukarıda, zeriyye de bitkin devedir. Atnâb da çadır ipleri demektir.)

⁶⁷ Ebu Cafer, Age. s.323

Rasulullah, Akrı, muâkarayı, beliyeyi ve hayvanların açlıkla, susuzlukla veya hedef dikilerek öldürülmesini yasaklamakla, aslında hayvan hakları ve canlılara şefkat konusunda kamu oyunda büyük bir inkılâb yapmıştır.

Şeytan Yarması Denen Kesim ve Sopayla Öldürmenin Nehyedilmesi

Canlılara şefkat ve merhamet söz konusu olunca bu iki uygulamadan da söz etmek gerekir. Cahiliye döneminde deve koyun gibi hayvanların kanları yeniyor veya içiliyordu. Onlar bunu birkaç şekilde yaparlardı.

Hayvanları keserlerse, kanını bir kapta toplayıp içerlerdi.

Yolculukta bir kimse acıkırsa, binek hayvanının her hangi bir yerini yarar, damardan akıttığı kanı bir kapta toplar, içerdi.

Onlar kıtlık yıllarında deve tüyünü taşla döver, kanla karıştırıp yerlerdi.

Kan yemenin bir başka tarzı da damardan alınan kandan, becce denilen bir sucuk yapılıp kışın bunun yenmesiydi.⁶⁸

Onlar kanı akıtmaksızın, hayvanın eti içinde kalarak ölmesi ile de yiyorlardı. Kanı eti içinde yenecek hayvanın, boyun derisi ve boynu arkadan biraz kesilir ve ölmesi için beklenirdi. Böylece hayvan, nefes borusu, yemek borusu ve iki şah damarı kesilmeksizin öldü. Rasul-i Ekrem (SAV) bu tür kesimde zekat: kan akmakla temizlenme gerçekleşmediği için bunu yasakladı. Hem buna “şerîtatı’s-Şeytan: şeytan yarması” adını verdi. O bu adlandırmayla kan akıtmaksızın yapılan kesimin şeytanın vesvesesi ile ortaya çıktığını anlatmak istiyordu. Bu merhametsiz uygulamanın yasaklığı bize şöyle ulaşır:

“Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, kesildiği halde yalnız boyun derisi kesilen, şah damarları kesilmeyen, sonra da bu halde ölünceye kadar bırakılan şeytan yarmasından nehyetti.”⁶⁹

⁶⁸ Firûzâbadî, Age. s. 230 becce için bk. Mâide 5/3; İbn-i Kesîr, Age. II, 7; Corci Zeydan, Medeniyet-i İslâmiye Tarihi, trc. Zeki Megamiz, V, 148; Ateş, Age. s. 471.

Ayrıca İslam öncesi cahiliye döneminde, hayvanlar kasten uçuruma yuvarlanarak, yahut bir taşla veya değnekle vurulup kan akıtılmaksızın öldürülüp yeniyorlardı. Kendiliğinden dağdan veya yüksek bir yerden düşüp ölen hayvanlar da yeniyordu. Hatta onlar bir ehli hayvanın (koyun keçi gibi) ölünceye kadar başına değnekle vuruyorlar, ölünce onu yiyorlardı. İslam bu tür uygulamalara da son verdi. Çünkü böylece hem temizlenmeyi gerçekleştiren kan akıyor, hem de hayvanlara acı çektiriliyordu.⁷⁰

Kaynaklar

Ali Mazâheri, Orta Çağ'da Müslümanların Yaşayışları, trc. Bahriye Üçok. İstanbul, 1972.

Âlûsi, Muhammed Şükrî, Bülûğu'l- Ereb fî Ma'rifet- i Ahvâli'l-Arab, I-II, Beyrut ty.

Ateş, Ali Osman, Cahiliye ve Ehl-i Kitâb Örf ve Âdetleri, istanbul, 1996

Bayraktar, Mehmet, İslam ve Ekoloji, Ankara, 1997

el- Buhârî, Muğire b. Berdizbeh, Sahîhu'l-Buhârî, I-VIII, İstanbul, ty.

Corci Zeydân, Medeniyet-i İslamiye Tarihi, trc. Zeki Meğâmil, İstanbul, 1327

Debbağoğlu, Ahmet - Karâ, İsmail, Ansiklopedik Büyük İslam İlmihali, 1970

Ebû Ca'fer Muhammed b. Habib, el-Muhababar, Beyrut ty.

Ebû Davud, Süleyman b. Eş'as, Sunen, I-V, Suriye, 1969.

Fîrûzâbâdî, Muhammed b. Ya'kûb, el- Kâmûsu'l- Muhît, Beyrut, 1996

el- Haddâdî, Ebû Bekir b. Ali el- (Evheratü'n- Neyyire, I-II, İstanbul, 1314

---

⁶⁹ Mansûr Ali Nasîf. Age. III, 104 (zebh konusu Ebû Davud'dan) İbn-i Kesîr, Age. II, 7; el- Haddâdî, Ebû Bekir b. Ali, el- Cevheratü'n-Neyyire, I-II, İstanbul, 1314;II, 236

⁷⁰ İbn-i Kesîr, Age. II, 8; es-Sâbûnî, Age. I, 327; Mâide 5/3 âyetinin açıklamasına bak.

- H. İbrahim Hasan, Siyasî, Dinî, Kültürel, Sosyal, İslam Tarihi, trc. İsmail Yiğit ve arkadaşları, I-VI, İstanbul, 1985
- Heyet, el- Mu'cemu'l- Vasit, İstanbul, ty.
- Heyet, Muallakât, trc. Şerafettin Yaltkaya, İstanbul, 1989
- İbn-i Hacer el- Heytemi, ez- Zevacir 'an İktirafi'l- Kebâir, (İslam'da Helaller ve Haramlar) I-II, İstanbul, 1986
- İbn-i Hişâm, Sîretu'n- Nebî, I-IV, Beyrut, 1981 İbn-i Sâd, et- Tabakâtu'l- Kübrâ, I-VIII, Beyrut, 1987
- İbn-i Kesir, İsmâil b. Kesir, Tefsiru'l- Kurânîl- Azim, I-IV, İstanbul, 1986
- Jean Thevenot, 1655- 1656'da Türkiye, trc. A. Kurutoğlu, İstanbul, 1978
- Mansûr Ali Nasif, Et- Tâc li Câmi'il- Usul, I-V, İstanbul, 1961
- Muhammed Ali es-Sâbûnî, Saffetü't- Tefasir, I-III, Beyrut, 1986
- en- Nevevî, Yahya b. Şeref, Riyazu's- Salihîn, trc. Mehmed Emre, İstanbul, 1975
- es- San'anî, Ahmed b. Ali, Sübulü's- Selam, Beyrut, I-IV, 1960
- Sarıcık, Murat, Batılı Kölelik, Anlayışı Karşısında Osmanlı'da Kölelik, Câriyelik ve Harem, Isparta, 1999
- Sarıcık, Murat, İnanç ve Zihniyet Olarak Cahiliye, Isparta, 1998
- Suruç, Salih, Peygamberimizin Hayatı, I-II, İstanbul, 1982
- Râğıp el- Isfahânî, Huseynb. Muhammed, el- Mufredât, Mısır, Ty.